

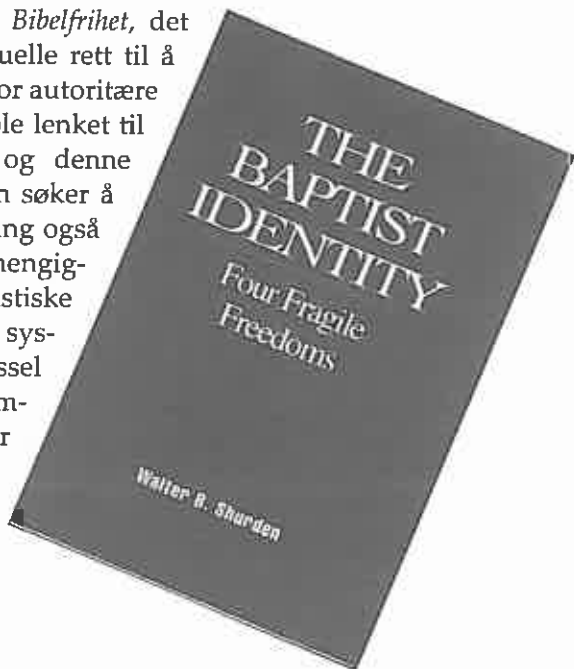
FRIHET, UAVHENGIGHET OG LOJALITET

NOEN REFLEKSJONER UT FRA NYERE BAPTISTLITTERATUR

Av Odd Arne Jøø

FIRE SKJØRE FRIHETER

Frihet er et utfordrende begrep. Noen ser det som et vesentlig uttrykk for baptistisk identitet og kristendomsforståelse. Men betoningen av frihet lyder truende for dem som trives bedre med kontroll enn med valgfrihet, og for dem som kjenner seg hjemme med uniformitet mer enn med mangfold. Frihet er alltid en farlig og truende idé. *Sjelens frihet*, erfaringsbasert og individuell av vesen, er truende for både sakramentale og rasjonalistiske forståelser av det kristne frelsesbegrepet. *Bibelfrihet*, det vil si vanlige troendes individuelle rett til å tolke Bibelen selv, er en trussel for autoritære ledere, det var derfor Bibelen ble lenket til prekestolen i middelalderen, og denne trusselen er grunnen til at noen søker å pådytte andre sin bibelfortolkning også i dag. *Menighetens frihet* og uavhengighet er en trussel mot ekklesiastiske autoriteter og politisk totalitære systemer. *Religionsfrihet* er en trussel for dem som ønsker å forme samfunnet i sitt eget bilde og gi lover som underkuer andre. Omtrent slik skriver Walter B. Shurden i sin lille bok der han gjør seg til

talsmann for baptistisk individualistisk frihet i lære og liv i boka *The Baptist Identity. Four Fragile Freedoms*. Det er disse fire ordene som er kjernen i baptsismen, sier han. Den boka bør alle eie og lese! Men den boka som er utgangspunkt for denne artikkelen eller bokanmeldelsen, problematiserer nettopp disse fire frihetene og rettighetene.

BAPTISTSAMFUNNETS LANDSMØTE 2006

Det kan vi også debattere fra sommerens erfaring. Baptistene i Norge har vært gjennom et uvanlig landsmøte, som noen kaller vanskelig, mens andre kaller det som skjedde der for «stalinistisk utrensning». Samtidig sier et flertall: Endelig tydelige signaler! Kursen som ble signalisert gjennom personellvalg og andre avgjørelser, går i klart mer konservativ retning, og generalsekretæren kaller i Banneret kirkesamfunnet en «evangelikal bevegelse». Nå er ikke det noe entydig begrep. Det finnes ulike grupperinger av «evangelikale», fra de kristne i USA som *minst* støtter George Bush i ett og alt, til dem som kaller seg «progressive evangelikale» (som for eksempel Fuller Theological Seminary, ifølge en samtale med professor Glen Harold Stassen) og er *meget* kritiske til Bush og alt hans vesen. Bush blir nå støttet av det fundamentalistisk ledede SBC – Sørstatsbaptistene – fundamentalistenes overtakelse av SBC er en pestsykdom, ifølge vår siterte evangelikale professor. Det neste ordet – «bevegelse» – kunne tyde på at man sentralt ikke ønsker at vi skal være en kirke eller et kirkesamfunn, men at menighetene er løsere knyttet til hverandre, og løst organisert, som for eksempel «trosbevegelsen» eller «pinsebevegelsen».

Men avgjørelsene på nevnte landsmøte viser jo klart at vi nå de facto er en mer ensrettet kirke, med et program som kalles evangelikalt, og med én evangeliseringsmodell, nemlig den (ganske uteologiske) «Naturlig» kirkevekst, som nesten utelukkende hittil fungerer blant karismatiske og nykarismatiske grupperinger, der demokrati ikke akkurat er en kjerneverdi. Enkelte kritikere har også påpekt at menighetsnavn som «kristent fellesskap» og lignende tyder på en slik «konservativt evangelikal» retning. Dette siste er imidlertid ikke entydig det heller, i Tyskland kaller man ofte menighetene for «Gemeindezentrum» (=menighetscenter) og ikke kirke, eller for den saks skyld heller ikke baptister, men evangelisk frikirkelig menighet, et navn som er opptatt

i Norge av den lutherske frikirke. I Sverige heter Ørebro-baptistene og de sammenslåtte menigheter Evangeliska Frikyrkan. Videre kan utsettelsen av vedtak om kjerneverdier på landsmøtet bety at vi kan få nye og mer konservative elementer inn, og omleggingen av fordelingen av menighetenes statlige midler («solidaritetsfondet») til prosjekter styrt av hovedstyret kan peke i samme retning.

Jeg påstår (og det står for min regning, naturligvis) at vi nå ser et paradigmeskifte/tidsskifte i Baptistsamfunnet, med nye parametere, en viss dreining i en retning som i sin virkning peker mot sympati for det som mer ytterliggående konservative grupperinger på kirkens venstre kant står for. Kanskje vi heller skulle bruke betegnelser som stridbar fundamentalisme og ny-karismatikk-dominert felleskristelighet om det som skjer? Mot en slik tanke står så de menighetspakter som man nå igjen synes å ville innføre i menighetene, der medlemmenes plikter overfor hverandre og fellesskapet, nedfelles og underskrives. Da er det det tette fellesskapet som understrekes.

Når gikk baptistene i Norge over fra å være et løst forbund av selvstendige menigheter til å bli et trossamfunn, det som engelskmennene kaller en denominasjon, blant andre? Noen vil selvsagt mene at det skjedde da menighetene på 1870- og 80-tallet knyttet seg til hverandre (assosiasjonsprinsippet) for å opptre som en enhet for å fremme evangeliets og baptismens sak. Menighetene samlet seg om bibelske arbeidsoppgaver man lettere og bedre løste i fellesskap enn alene. Andre vil si at dette skjedde gradvis ved fremveksten av felles foretak som litteratur, sangbok, skoler og ytremisjon – typiske fellestiltak over hele verden. Men vi kunne også si at det skjedde etter vedtak i landsmøtet den 12. juli 1963 i Trondheim. Da ble en «Erklæring om baptistisk tro og ordning» vedtatt oversendt staten og Baptistsamfunnet skulle deretter være et sentralt registrert trossamfunn med rettigheter etter lov om trdomssamfunn og ymist anna. I landsmøtet i 2006 fortsatte man med vedtaket man kan kalle en «kanonisk lov», landsmøtet ekskommuniserte en menighet, på tross av at denne helt klart sto og står for baptistisk tros lære og kjerneverdier som få andre i fellesskapet.

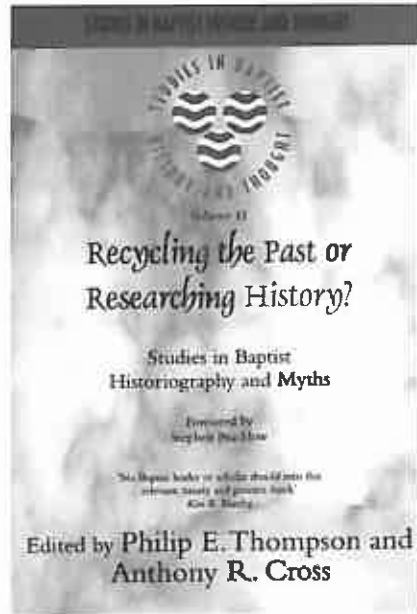
RESIRKULERE FORTIDEN ELLER UTFORSKE HISTORIEN?

I denne sammenheng er det interessant å ha fått en ny bok i hende fra serien «Studies in Baptist History and Thought» fra Paternoster forlag i England. Den inneholder en rekke studier i baptisthistorie, baptistteologi og det som kalles «myths» – mye av vår oppfatning om vår historie er rosenrøde «myter» eller «halvsannheter» vi har bygd opp for å begrunne eksisterende praksis, men som ikke stemmer, sier noen, for eksempel om hvor frie menighetene alltid var i forhold til sentrale kirkemyndigheter før i tiden. Og så gjenstår da spørsmålet om vi bare skal gjøre som våre forfedre gjorde, eller om vi skal

lære fra historien at vi skal gå nye veier. En av mytene er forresten at de gamle baptister var så «uåndelige». En annen at alle baptister er mot «sakramenter». Det finnes mange motstridende oppfatninger om baptistisk identitet og selvbevissthet. De fleste er calvinister, noen er arminianere. Her i landet vet vi knapt hva disse to ordene betyr.

Det handler altså om ulike perspektiver på spørsmål om identitet og selvforståelse hos en kirkefamilie i nåtid og fortid. På den ene siden spørsmålet om individet, valg, samvittighet og frivillighet. På den andre på hvor læreansvaret ligger når det gjelder dåp, nattverd, ekklesiologi – hvilket kirkebegrep har vi egentlig? Hvordan er forholdet mellom individ, menighet og kirkesamfunn i vår konfesjonsfamilie? Hvilken lære har vi om soteriologien? Artiklene er publisert til hundreårsjubileet for Baptistenes Verdensallianse i 2005.

I innledningsartikkelen sier redaktørene Philip E. Thompson (professor i systematisk teologi fra Sioux Falls i USA) og Anthony R. Cross (baptisthistoriker fra Regent's Park i Oxford i England) at baptistene ikke har en entydig tradisjon, og at vi alltid har mottatt impulser fra

høyst forskjellig hold. Vi ser heller ikke på våre historiske ledere som forbilder som skal kopieres. Og mange av de synspunktene som forfektes innenfor det som kalles den baptistiske konfesjon, utelukker hverandre. I USA finnes for eksempel både strenge calvinister og pentekostale grupper som fremhever den frie vilje. Det hevdes at baptistene er pragmatikere, som ikke har lagt særlig vekt verken på teologi eller historisk tradisjon, i sin selvforståelse eller identitet. Derfor skal en være kritisk når en leser baptisthistorikere. Jeg erindrer en undertittel på en bok om vår troslære: Baptistisk troslære slik en baptist forstår den. Dette handler også om den individuelle frihet, og om skrekken for forpliktende trosbekjennelser.

Lokal identitet og lojalitet til kirkesamfunnet

I bokens første kapittel diskuterer John H.Y. Briggs (fra Regent's Park) spørsmålet om konfesjonell identitet og trossamfunnenes institusjoner i forhold til andre kristne grupper og kirker, i en tid som iblant kalles post-denominasjonell. Det er en allmenn oppfatning at den lokale tverrkirkelige identitet synes å være sterkere enn lojaliteten til det egne kirkesamfunnet på nasjonalt plan hos menighetsmedlemmene. På den ene siden er det, sier Briggs, forbausende at kirkesamfunnene er så seiglivede. Han rapporterer fra Kirkenes Verdensråd at noen mener at protestantene er ett trossamfunn siden de uten særlige problemer deltar i hverandres nattverd, mens de ortodokse ikke kan ha interkommunion mellom de orientalske og de østlige gruppene – og derfor er to kirkefamilier.

Det andre som motvirker lojaliteten til eget kirkesamfunn, er mobiliteten i folkesamfunnet i vår tid. Protestanter beveger seg uten problemer fra den ene menigheten til den annen uten særlig teologisk sjelegranskning. De søker en menighet som har en gudstjenesteform de liker, hvor det er mange nok folk til at de kan være anonyme om de vil, med en forkynnelse som man liker og som man vokser på, og et arbeid som tar seg av barna deres. Dette er viktigere enn at man er baptist, eller har rett lære. Menigheten skal være attraktiv og moderne. Krav om endringer og om å gjøre på samme måte som suksessmenigheten i nabokommunen, føles iblant sterk og lammende. Her kan det bli kollisjon mellom den åndelige opplevelse og det institusjonelle

apparat som søker å ta hensyn til både tradisjon og ulike grupperinger i menigheten.

Men et interessant trekk den andre veien, gjelder særlig noen små menigheter med økumeniske kontakter med den store statskirken. For å hevde seg kan man påpeke at den lokale lille baptistmenigheten er en liten lenke i den store kjeden av baptistmenigheter som finnes overalt i verden, og man er knyttet sammen gjennom EBF og BWA. Dette så vi også forrige år i England, da den norske delegasjonen til jubileumskonferansen for verdensalliansen var ganske stor i forhold til antall medlemmer i menighetene i Norge. Vi små har behov for å være sammen med de store. Det er også med en viss stolthet hos oss man registrerer at så mange fra andre konfesjonsfamilier i dette landet drar på evangeliseringskonferanser til Saddlebackmenigheten i USA – en ganske kalvinistisk baptistmenighet, for øvrig.

Menighetenes autonomi

Så skal jeg henvise til artikkelen som handler om kirken og kirkene, skrevet av Stanley Fowler (Heritage Seminary, Ontario i Canada). Det er vel et av kjernepunktene: Kongregasjonal autonomi er et av de mest avgjørende spørsmål i vår ekklesiologi. Man argumenterer ut fra (1) Menighetstukt: Paulus overlater til menigheten i Korint å ta affære mot det medlem som lever i synd. Det er de kompetent til ifølge 1 Kor 5 og 6. (2) Kirkeenhet: Apostelmøtet i Jerusalem nevnt i Apgj 15 behandlet spørsmål om enhet mellom hedninger og jøder. Et avgjørende spørsmål for de jødekrstne. Her møttes ledere som Jakob og diakoner fra Antiokia til overlegninger. Og hele menigheten i Jerusalem stiller seg bak appellen til Antiokia-menigheten. Her er det altså en menighets spørsmål til en annen menighet som man blir enig om svaret på. Den tanke at forskjellige menigheter skal kunne fremme ulike læresetninger i spørsmål om enhet, synes fremmed. Avgjørelsen i Jerusalem ble sendt til flere menigheter enn Antiokia. De ble ikke enige om å være uenige i dette grunnleggende spørsmålet. (3) Kongregasjonalisme: Noen finner dette i de syv sendebrevene i Joh Åpenbaring 2–3. Argumentet er enkelt. Herren vender seg individuelt til de sju menighetene. Her synes det ikke å finnes noen slags overordnet struktur mellom menigheter, og det ikke lenge før det monarkiske episkopat slo igjennom. (4) Landmarkisme: Det mest konsekvente syn på lokalmenighetens

uavhengighet, finner vi i USAs sørstater der den såkalte landmarkismen er sterk. Det hevdes at det i NT ikke finnes snev av tanker om den universelle kirken. Dette fører til i ekstreme tilfeller at man bare godkjenner dåp som er utført i ens egen lokale menighet, og den er kriteriet på den sanne kirke. (5) Ren lære: Mange mente og mener at man må ha en enhetlig (konservativ, ren og korrekt) lære for å være en sann menighet som kan knytte seg sammen med andre menigheter. Man mente og mener at man dermed gjør Gud og den apostoliske tro en tjeneste: Man setter opp et mur mot den liberalteologiske sykdommen. I USA så man at lederskapet var mye mer liberalt enn de vanlige medlemmene i menighetene, man fikk ett a og et b-lag. Man betonet lokalmenighetens frihet for å beskytte seg mot disse liberale lederne. Hos oss er det kanskje omvendt i dag?

Mot slik frihetstenkning setter man Paulus' ide om menigheten som Kristi legeme i 1 Korinterbrev, og om den enhet som skal råde mellom lemmene, med mangfoldighet i oppgaver. Man setter da likhetstegn mellom den universelle kirken og legeme (1 Kor 12,28). Man ønsker å fremheve en god balanse mellom individuell menighet og fellesskap av menigheter.

Det allmenne prestedømme, frihet og menighet

En tredje artikkel handler om det allmenne prestedømme, frihet og menighet. Spørsmålet blir da om vi i det hele tatt trenger menigheten, om alle er prester hver for seg. Det er Elizabeth Newman (fra seminaret i Richmond i USA) som har skrevet denne artikkelen i boken. Det er også et aktuelt spørsmål for oss, siden så pass mange etter hvert passiviseres fra aktivt engasjement. Hvorfor er det så mange kristne som lever sitt kristenliv uten kirke? Dr. Y. E. Mullins, den store teolog og rektor i Sørstatene i USA i de to foregående århundrer, mente at tanken om det allmenne prestedømme var det viktigste bidraget fra baptistene til den kristne verden. Det hører sammen med det som kalles «soul competency», at hver kristen har fått Den Hellige Ånd slik at man selv kan fatte avgjørelser av religiøs karakter. Det betyr blant annet valgfrihet, at vi hver for oss må ta stilling til evangeliets forkynelse. Slik er det for eksempel neppe noen ekte gudstjeneste om du ikke blir utfordret til å ta en avgjørelse – for eksempel ved å komme frem og innvie deg på nytt. Det betyr ikke at man fremhever religion

som noe helt privat. Det handler om din forpliktelse overfor fellesskapet. Vi har tidligere fremhevet at det er viktig med begge deler: Både individualisme og fellesskap – individualismen handler mer om det personlige, og kirkens høye himmel er korreksjonen til det private trange rom, slik at menigheten blir et hermeneutisk fellesskap. Men i alle tilfeller er det snakk om voluntarisme. Vi slutter oss frivillig sammen i menigheten, men har direkte adgang til Guds trone, hver og en av oss og sammen.

Men frihet handler ikke bare om individet. Filosofen Wittgenstein snakket om «språkspill», at du måtte tilhøre den gruppen der kommunikasjonen foregår for å skjønne og være en del av det som er spillet. Det finnes ikke noe rent individuelt språk, ordene har ingen individuell fortolkning. Det skjer alltid sammen med andre. Derfor er gruppen viktig. I kristen sammenheng: Derfor er menigheten nødvendig.

Dette ga meg assosiasjoner til den norske debatten om skille mellom stat og kirke. I en radiodebatt en lørdags morgen (verdibørsen den 5.11.05) sa professor Jacob Jervell noe helt forunderlig. Han mente på ramme alvor at (1) uten en luthersk konfesjonell forankring av den norske staten, ville vi bli selvdiggende individualistiske livsnytere (hedonister) og (2) at kirken er til for å betjene medlemmenes individuelle behov, en statlig religionsservice med «luthersk» som eneste fellesnevner. Dette er et merkelig statssyn og et oppsiktsvekkende kirkesyn.

Individualisme og frihet står ikke i motsetning til kirke og fellesskap. Individualismen balanseres av gudstjenesten og menighetsmøtet, som er korporativ og fremmer fellesskapsløsninger. Tanken om at alle er prester har et korporativt element i seg. For vi trenger Kirken, fordi vi tenger Kristus. Å være kristen uten kirke er unormalt. Vi kan ikke abstrahere Gud fra Kristus legemliggjort og konkretisert i menighetens fellesskap og sakramenter. Det allmenne prestedømme er ikke et indre åndelig fenomen, men en ekklesial livsform som næres i gudstjenesten, en livsform man døpes inn i (Heb 10,22).

TIL SLUTT

Her slutter jeg denne bokomtalen. Det finnes mange flere punkter å diskutere i vår troselære, noen mer aktuelle enn andre. Drøftelser av kalvi-

nismens innflytelse er neppe særlig aktuelt hos oss. Sakramentalismen har vi sett på tidligere. Det som har vært særlig aktuelt nå, er menighet, kirke, individ, fellesskap. Vi burde også drøfte nærmere læren om frelsen, og i den forbindelse spørsmålet om omvendelse og gjenfødelse – for vår kristendomsform er personlig og individuell. Vi må velge selv å leve vårt liv i fellesskap med Guds folk i Kristi legeme. Kanskje et tema neste gang?

Philip E. Thompson og Anthony R. Cross, (red.): *Recycling the Past or Researching History?*

Studies in Baptist Historiography and Myths. Bletchly, Milton Keynes: Paternoster, 2005 (Studies in Baptist History and Thought, vol. 11), 331 sider (www.authenticmedia.co.uk/paternoster)

Forfatteren

Odd Arne Jøø er pastor i Bærum Baptistmenighet. Han har i en årrekke vært lektor ved Baptistenes Teologiske Seminar, Stabekk.

ÅRSTID FOR LESNING OG STUDIER

*Vi skaffer bøker for bevisste baptister
– og alle som er interessert i baptismen*

- Atle H. Eidem, *Med budskapet om fred og frelse langs kysten av Nord-Norge*
Misjonsskøyttas historie i årene 1946–1962. Hft. kr. 100,-
- John W. Sæther; *I det fjerne lyder trommene*
Vår misjons historie i Congo i romanform Innb. kr. 250,-
- Odd A. Joø og Billy Taranger, *Dåpen* Hft. kr. 50,-
- Tor E. Mikalsen, *Profetene Amos og Hosea*
Rapportserien nr. 2, BTS. Hft. kr. 50,-
- Odd A. Joø, *Menigheten - et feirende fellesskap*
Rapportserien nr. 3, BTS Hft. kr. 50,-
- Peder A. Eidberg/Sigurd Osberg (red.), *Én Herre
- én tro - en kirke - En lengsel mot én dåp.*
Læresamtaler mellom DNK og DNB. Hft. kr. 60,-
- Arne G. Ellingsen/Billy Taranger (red.), *Bilaterale
samtaler mellom Metodistkirken i Norge og
Det Norske Baptistsamfunn* Hft. kr. 60,-
- Odd A. Joø/Vibeke Reenskaug, (overs. og bearb.)
Å være kristen i dag Baptistisk kristendomstolkning,
et EBF-dokument Hft. kr. 50,-
- Peder A. Eidberg, *Det folk som kalles baptister*
De norske baptisters historie. Del 1,
frem til 1903. Dr.avh. Innb. kr. 348,-

Mangler du idéer til julegaver? Dette er rimelige og meningsfulle alternativer

Bøkene bestilles direkte fra
Norsk Litteraturselskap, Michelets vei 62 C, 1368 Stabekk,
tlf. 67 10 35 60. E-post: post@baptist.no.